

csak meg. A pedagógusok és a gyerekek jelenlegi mentálhigiéné állapotában az elmúlt évek, évtizedek problémái, baklövései, szorongásai, sikeres és sikertelen próbálkozásai is tükröződnek. Remélhetjük, hogy az általatok is képviselt szemlélet érvényesül majd a jövő pedagógusainak és diákjainak viselkedésében, gondolkodásában, lelkivilágában.

A beszélgetést vezette: *Szekszárdi Júlia*

Esetek és gyerekek

– **Három esettanulmány a szolnoki nevelési tanácsadó munkatársainak gyakorlatából** –

Egy sajátos csapdahelyzet¹

– Tomika története –

Tomika hatesztendő volt, nagycsoportos óvodás, amikor három évvel ezelőtt anyukája első ízben hozta el hozzánk azzal, hogy „egy kis baj van vele”. Azok után, amit ők már megjártak: orvost, gyerek-ideggondozót, a szülő már eleve szorongott az új „hivataltól”. Az első benyomás jelezte, hogy nem csak „egy kis baj van” a kisfiúval. Az ideggondozó egyik főorvosa már korábban úgy vélekedett, hogy Tomika szellemi fejlődése legalább három évvel van elmaradva kortársaitól. Ettől az édesanya nagyon megijedt. Az óvoda egy kicsit segíthetett volna, bár azt hiszem, ez esetben nem igazán itt volt az alapprobléma. Tomika járt egy komplex óvodás-fejlesztő foglalkozásra, ahol volt egy kis kézügyesség- és figyelemfejlesztés, egy kicsi matematika, egy kicsi játék, téri tájékozódás, az írás, az olvasás előkészítése. Ennyivel azonban nem lehetett megoldani az ő dolgát.

Az anyával – eleinte legalábbis úgy tűnt – valóban jó kapcsolatunk alakult ki. Őszintén lehetett vele beszélgetni sok mindenről, de állandóan érzéklni lehetett a benne rejlő szorongást, a valóság hátrítását: „mindent mondhattok nekem, csak azt ne mondjátok ki soha, hogy fogyatékos a gyereken”.

Erről a kérdéstről mi itt a házban sem mindnyájan gondolkodunk egészen egyformán. Vajon mikor és hogyan mondódjon ki, hogy egy gyerek szellemi fogyatékos? Magának a fogyatékoságnak az elfogadása általában nem könnyű, és az a tapasztalat, hogy azt az ilyen határesetekben különösen nehezen fogadják el a szülők. Rendkívül nehéz megértetni velük, hogy a speciális fejlesztés az ennek megfelelő iskolában a gyerekek elemi érdeke. Amíg óvodás egy kisgyerek, még sok mindent meg lehet vele kísérteni, de az iskolaérettségi vizsgálat és az ehhez kapcsolódó szakértői vizsgálat az, ami végül is dönt a további sorsáról, azaz a fejlesztés optimális módjáról.

Mint említettem, az anyának nem lehetett megmondani a valódi problémát, mert attól féltünk: ha megfogalmazzuk, akkor nem hozza el többet a gyereket. Valahogyan azonban be kellett őt cserkészni anélkül, hogy elriasztanánk. A szakértői vizsgálatok ugyanis csak a szülő beleegyezésével folyhatnak, s amennyi-

¹ A történetet *Konkoly Jánosné* fejlesztő pedagógus, és *Marton Józsefné* gyógypedagógus elmondása alapján *Szekszárdi Júlia* jegyezte le.

ben a szülő nem járul hozzá, az ügyet hatósági útra kell terelni. Ezt azonban mindenképpen el akartuk kerülni. Végül sikerült meggyőzni az anyát, és ő hajlandó volt szakértői vizsgálatra hozni a gyermekét. Itt egy pszichológusból, gyógypedagógusból és orvosból álló háromtagú team vizsgálta meg a kisfiút.

Az édesanyától felvett anamnéziséből kiderült, hogy Tomika nem kívánt gyerek volt, a mama lányként esett teherbe, sokáig titkolta az állapotát, és amikor az kiderült, szülei nem voltak hajlandók szólni hozzá, egyszerűen kitagadták a családból. Közben megvolt az esküvő, és Tomika már házasságban született. A nagyszülők azonban csak három-négy év múlva békültek meg, akkor fogadták el a helyzetet. A szülés nem volt problémamentes, a baba oxigénhiány miatt nem sírt föl. A kisgyerekkor sem volt zavartalan, hiszen az anya még tanult, nem tudott a fiával eleget együtt lenni. Ezek a körülmények tovább növelték a problémát.

A pszichológiai vizsgálat 50 alatti intelligenciahányadost mutatott ki a hatéves gyereknél. A gyógypedagógiai vizsgálat megállapította, hogy Tomika a durva és a finom mozgások területén is rendkívül gyenge, fogalmi fejlettsége hároméves szinten áll, beszéde elmosódott, alig érthető, csak szavakat mond, ezeket nem köti össze, s emellett általános mentális elmaradást is mutat. Az első vizsgálatot követően mi további óvodáztatást javasoltunk. Nem voltunk meggyőződve arról, hogy ez valóban segíteni fog, hiszen ilyen mértékű elmaradással szerencsésebb lett volna, ha egy szintjének megfelelő iskolatípusban minél hamarabb megkezdik a fejlesztést.

Az anya végül elfogadta az óvodába történő visszahelyezést. Az óvoda azonban felháborodottan reagált: hogyan gondoljuk mi, hogy egy tanköteles korú gyerek fejlesztését ők biztosítani tudják. De ha már ezt javasoltuk, írjuk le nekik pontosan, hogy mit és hogyan kell fejleszteni, akkor talán vállalják a dolgot. Adtunk tehát egy részletes szakértői véleményt, amelyben azt is megírtuk, hogy hol vannak az elmaradások, és milyen módon javasoljuk a fejlesztést. Ez nyár elején történt, és augusztus táján kiderült, hogy Tomikát beírták egy általános iskolába, ahol viszonylag alacsony létszámmal: 10-15 fővel indult el egy első osztály.

Eleinte még, amíg nem indult be a komolyabb iskolai munka, a betűtanulás, a matematika, tehát a játékos beilleszkedés idején nem hallottunk Tomiról híreket. De azután egyre gyakrabban jöttek a jelzések: Tomika nem halad, Tomika bohóckodik. Nem csoda, valamilyen ki akart tűnni szegény gyerek. Teszi, amire képes: bohóckodik, a pad alatt bujkál, így kerülhet csak a figyelem középpontjába. A tanév végén jött a felterjesztés az iskolából: problémák vannak, vizsgálatot kérnek. Az anya aláírta, jöhetett az újabb menet.

Ekkor a gyereknél már komoly visszaesést tapasztaltunk. A kisfiú egyáltalán nem volt hajlandó önállóan bejönni hozzánk. Azt hiszem, az anya félt is attól, hogy mi lesz, ha ő nem tarthatja a szemét állandóan rajta. Ezúttal egy másik pszichológus és egy gyógypedagógus kezdte volna el a vizsgálatot, amibe ő is azonnal beleszólt. Kérték, hogy próbálja meg elviselni, hogy csak a gyerek válaszol, illetve próbál válaszolni. Erre a kisfiú felállt, odament az anyjához, s ezután semmire sem volt hajlandó, nem lehetett megvizsgálni. Az anya megígérte, hogy ő majd megnyugtató, és később visszahozza. Megbeszéltük, hogy egy-két hónap múlva, tehát mindenképpen a tanév vége előtt újra eljönnek.

Közben az érintett iskola igazgatója visszavonta a felterjesztést, az iskola tehát úgy döntött, hogy mégis megpróbálja a gyerek további fejlesztését. Ez ment egészen a következő félévig, amikor is újra felterjesztették az akkor már második osztályba járó gyereket vizsgálatra. A szülő viszont ezúttal nem járult hozzá a kérelemhez, és így nekünk nem volt módunk elfogadni azt. Az iskola igazgatója megígérte, hogy a

mama bejön majd, és a helyszínen aláírja a hozzájárulást. Be is jött, de láthatóan máig sem fogadta el, hogy a gyermeke fogyatékos, általános iskolában nem fejleszthető, speciális iskoláztatására lenne szüksége. Azóta is halogatja az újabb vizsgálatot. Az az igazság, hogy ő maga is terápiára szorulna, ami a körülmények ismeretében nem csoda. Tomika valódi fejlesztése pedig négy év óta érdemben nem indulhatott el, s az eredmény esélyei idővel tovább csökkennek...

Felmerülhet a kérdés: vajon miért vállalta az érintett általános iskola azt, hogy egy minden vizsgálat alapján egyértelműen iskolaéretlen gyereket felvegyen, és minden probléma ellenére bent is tartson? Menet közben nagyon sokat beszélgettünk erről az igazgatóval és az érintett pedagógusokkal. Elfogadható az az érvelés, hogy egy alacsony összlétszámú iskola, osztály nagyon jó környezet lehet a speciális fejlesztésre, hiszen több figyelem juthat az egyénre. Természetesen ehhez szükség lett volna speciális szakképzettségű szakemberre és egyedi fejlesztési programra. Az érem másik oldala azonban – és sajnos ez esetben inkább erről van szó –, hogy a hasonló kis iskolákat napjainkban gazdasági okokból fenyegeti a megszűnés veszélye. Ezért is igyekeznek felvenni és megtartani minden egyes gyereket, hiszen a létszámcsökkenés a tanulócsoport megszüntetésével és ezzel együtt pedagógus álláshelyek elvesztésével fenyeget. Ez az a körülmény, amely gyakran elhalványítja a pedagógiai és pszichológiai szempontokat.

A helyzet csapdáját Tomika sorsán keresztül nagyon keményen megéreztek.

Juditka a mesecsoportban²

Juditkáról nem tudok érzelmek nélkül beszélni, nagyon megszerettem.

Az óvoda küldte hozzánk öt két évvel ezelőtt avval a problémával, hogy nagyon szélsőséges a viselkedése. Ha valami olyat kell csinálnia, ami nem tetszik neki, akkor földhöz vágja magát, toporzékol, és ilyenkor nem lehet vele semmit sem kezdeni. A kislány mindkét szemén szürke hályog volt, ezt néhány éve megoperálták, de látása továbbra is korrigálást igényel. Juditka a középső csoportban kezdte el az óvodát, az óvónők szerint szívesen jár a közösségbe, de gyakran agresszív, durva, ugyanakkor sértődékeny viselkedése miatt mindennaposak a súrlódásai mind a nevelőkkel, mind a többi gyerekkel.

Az első alkalommal együtt érkezett a család. A szülők is érzékelik a gondokat, bár otthon nincsen baj, mert az „anya jól tudja irányítani, befolyásolni” a kislányt. Az apa különben vak, az anya gyengén látó. Szaváikból kitűnt, hogy meglehetősen zártan élnek, és nagyon sok területen megélik a saját sérülésükből fakadó stigmatizáltságot. Az anya elmesélte, hogy amikor legelőször levitte Juditkát a játszótérre, a kislánynak szinte azonnal adódtak problémái a társaival. Megélte, hogy csúfolták azért, mert az apukája vak, és vakvezető kutyája van. A gyereket ez nagyon megviselte. Az anya kétségbeesésében olyasmit is mondott, hogyha a szemén lehetne is segíteni egy lézeres műtéttel, ő ezt nem is akarná, mert nem olyan jó igazából látni a világ dolgait.

Juditka nemsokára iskolába megy, és retteg attól, hogy elszakítják a családjától. Féltő ugyanis, hogy nem lesz olyan iskola, amelyik elfogad egy gyengén látó gyereket. Maguk a szülők is átérték az intézeti nevelést, és nagyon rossz élményeik vannak ezzel kapcsolatban.

² A történetet Szücsné Rieger Mária pszichopedagógus mesélte el.

Februárban, még jóval az iskolaérettségi vizsgák elején javasoltam az anyának, hogy Juditka vegyen részt mesecsoportban. Ezt a foglalkozási formát négy-öt éve működtetem érzelmi szempontból sérült óvodások és kisiskolások számára. A kiscsoportos foglalkozáson a részt vevő gyerekek védett környezetben ismerhetnek meg különböző közösségmintákat és alkalmazkodási formákat, s szerezhetnek ezekkel kapcsolatban pozitív élményeket. A célom az, hogy a mesék által közvetítve, valóságos emberi konfliktusokat dolgozzunk föl. Segíteni szeretném a gyerekeket abban, hogy tudjanak saját problémáikkal szembenézni, képesek legyenek ezekhez közelíteni.

Juditkának sok gondja volt a rajzolással is, és az óvónők nem tudták, hogy ez miből fakad: a látása zavarja-e, vagy egyszerűen nem szeret rajzolni. Ők és az anya is attól tartottak, hogy ez a készséghiány majd az írás és az olvasás tanulásánál is problémát fog okozni. A mesecsoport e probléma kezelésére is módot adott, hiszen ott úgy történik a mesék földolgozása, hogy a gyerekek a történet felolvasása után spontán beszélgetnek és rajzolnak róla.

Javasoltuk a szülőknak, hogy a mesecsoporttal párhuzamosan szülőcsoporton vegyenek részt. Ők éltek is ezzel a lehetőséggel, és elkezdődött a munka. Nagyon sok csodát éltünk át Juditkával, akinek rendkívül egyéni a látásmódja. Valóságos katalizátorként működött a csoportban. Az egyik mese befejezésekor, amikor azt mondtam, hogy „hogy összeházasodtak, egymásra találtak és boldogan éltek, amíg meg nem haltak”, ez az óvodás kislány kijelentette, hogy „mindennek a vége a házasság kezdete”. És sorozatban voltak hasonló megjegyzései.

A mesecsoportban általában nem szoktam alkalmazni dramatikus elemeket, inkább csak rajzot és zenét, de Juditka egyszerűen sodort minket magával ebbe az irányba. Előfordult, hogy dramatikus játékba ment át az egész csoport, volt olyan gyerek, aki akár Jászai Mari-díjat kaphatott volna az alakításáért. Juditka a társait is képes volt aktivizálni.

Lezárult a mesecsoport munkája, amelynek hatására nagyon sok pozitív változást észleltek a gyereken az óvónők és a szülők is. Különösen annak örültek, hogy Juditka megszerette a rajzolást. Elérkezett az iskolaérettségi vizsgálat, az iskolaválasztás, és felmerült a kérdés, hogy mi legyen most a gyerekekkel. Bekapcsolódott az Országos Látásvizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság, amely megállapította, hogy az elképzeltnél kisebb mértékű a látáscsökkenés, és hogy a rajzzal kapcsolatos problémák sem elsősorban a kislány látásával, sokkal inkább a gyakorlatlanságával függenek össze.

A szülők boldogok voltak, hogy Juditka Szolnokon maradhat, nem kell intézetbe kerülnie. S hogy miként alakultak a dolgok ezt követően, arról szóljon az egyik legérintettebb, Juditka édesanyja:

„Nagyon boldogok voltunk, és azt hittük, innen kezdve sima az út. Sajnos nem így volt. Eljött az iskolai beíratás ideje. Már hetekkel előtte felkerestem jó néhány iskolát telefonon vagy személyesen, de mindenhol elutasító választ kaptam. Volt, ahol meg sem indokolták, hogy miért, volt, ahol azt mondták, egy ilyen gyermek speciális oktatást igényel, s azt ők nem tudják és nem is akarják biztosítani. A körzeti iskola ugyan jelezte, hogy fogadja a kislányt, de nekem már-már rögeszmémé vált, hogy ne azért vegye fel az iskola a gyereket, mert a körzetbe tartozik, hanem azért, mert tisztában van azzal, hogy mit vállal, és akarja is azt.

Elmúlt a beíratás első napja, és nem akadt Szolnokon olyan iskola, amely fogadta volna Juditkát. Volt olyan, ahol konkrét ígéretet kaptunk, vigyük a papírokat, ők felveszik a kislányt. Mikor odamentünk, minden magyarázat nélkül

elutasítottak bennünket. Kétségbe voltam esve: hiába a szakvélemény, Juditkát fel kell vinni Pestre a Gyengénlátók Iskolájába, mert nem vállalja más. Álltam a szakadó esőben, volt egy fél napom, hogy iskolát találok. Az utolsó pillanatban eszembe jutott egy, ahol még nem jártam. Elmentünk. Nagyon kedvesen fogadtak bennünket, de közölték, nem veszik fel Juditkát, menjünk a körzeti iskolába, ott már várnak ránk, megbeszéltek telefonon.

Minden meggyőződés nélkül, elkéserevedve érkezünk oda, ahol az igazgatónő valóban várt ránk. Az a kedvesség, amivel ő fogadott bennünket, az akkori lelkiállapotunkban különösen jólesett. Látszott rajta, hogy teljes mértékben megérti és átérzi nehéz helyzetünket, és valóban segíteni akar...

Juditkát felvették!

De még mindig ott volt a kérdés, hogy a tanító néni, aki nap mint nap dolgozik vele, hogyan tudja elfogadni Juditka másságát. Tud-e együtt dolgozni vele? Sikeresül-e a kislánynak beilleszkednie? Hát igen, sikerült. Ez teljes mértékben a tanító néninek köszönhető. Ő mindent megtett és megtesz érte, hogy ez így legyen. Pedig egészen véletlenül került hozzá a kislány. Az utolsó pillanatban dönt el, hogy melyik osztályt melyik tanító néni kapja. Most eltelt két hónap, Juditka minden speciális oktatási mód nélkül megállja a helyét...”

Így kezdte el Juditka végre az első osztályt a szolnoki Zöld Iskolában. Az első két-három héten, a beilleszkedési szakaszban, nagy viharok voltak az iskolában, és ezzel együtt nagy feszültség volt a családban is. Nehezen bírta ezt az időszakot Juditka és a pedagógus is. *Gulyás Jánosné* tanítónő szavait idézem:

„Juditka édesanyja többször is felkeresett személyesen is és telefonon is. Nagyon őszintén, minden elfogultság nélkül elmondta a kislány minden hibáját, és próbált felkészíteni az elkövetkezendő időre. Nos, így indultam a nyári vakációra. Állandóan ott motoszkált a fejemben: Mi lesz, ha Juditka nem tud elfogadni? Mi lesz, ha őt nem fogadja el az osztály? Mi lesz, ha nem tudok együttműködni a szülőkkel?

Eljött az első tanítási nap. sőt eltelt az első hét apróbb zökkenőkkel. Tapasztalatból tudom, a második-harmadik héten jönnek rá a gyerekek: más az iskola, mint az óvoda. Itt bizony figyelni és dolgozni kell. Vannak kevésbé érdekes feladatok is, amelyeket meg kell oldani. Ilyenkor keresi mindenki a helyét az osztályban. Nehéz napok ezek gyerekeknek, szülőknek, pedagógusoknak egyaránt. Így történt Juditka esetében is. Mindent megpróbált, hogy rá figyeljek, hogy vele foglalkozzam. Gyakran sírt, s egy nap sem volt mentes érzelmi kitöréseitől.

Nem tagadom, felejthetetlenül kemény napok voltak ezek. Egyszer csak azt tapasztaltam, hogy egyre ritkábban fordultak elő gondok Juditkával. Jé, ma sem sírt! – állapítottam meg egyre többször. Ma, október 18-án írom e sorokat, s elmondhatom: jól tudok együtt dolgozni vele...”³

Közben az anya mégis rászánta magát a műtetre, megoperálták, és ez javított a látásán. Mialatt a mama kórházban volt, a gyereket a pedagógus vitte haza mindennap. Tavasszal kaptam egy telefont a szülőtől, hogy bár a tanév vége felé ismét adódtak viselkedési problémák, olykor keményebb ellenállás, dacosság, de tanulmányi szempontból semmi gond nincs a kislánnyal. A pedagógussal továbbra is jó a kapcsolat, és Juditka másságát az osztálytársak is elfogadták.

³ A szülő és a tanítónő szavait a nevelési tanácsadó Zaipp-zsupp című kiadványából idéztem. Szolnok, 1995. november, 2-3. o.

Családi problémák a háttérben⁴

– Jóska és Erika esete –

A hatodikos Jóskával otthon és az iskolában súlyos magatartási problémák voltak. Először a nagypapa jelentkezett nálunk, hogy baj van az unokájával. Behívtuk a szülőket, be is jött az anya a gyerekekkel együtt. Általában azt tapasztalom, hogy a szülők nem nagyon szeretnek maguk jönni. Szívesebben helyezik előtérbe a gyereket, hiszen vele van a probléma. Úgy terveztem, hogy először felveszem az anamnézist, és a szülővel megbeszéljük a helyzetet. Kiderült, hogy a családban nagyon bonyolult a kapcsolatrendszer: a szülők elváltak, az anya egyedül neveli három gyerekét. Ez a fiú a legkisebb, két nővére van. Az anya és a gyerekek hol külön élnek, hol a nagyszülőkkel együtt.

Jóskát – feltételezhetően a magatartása miatt – már egyszer eltanácsolták az iskolájából. Akkor a más városban élő apához került, ott is járt iskolába, azután újra visszahozták. Az iskola nehezen tűrte a fiú viselkedését, ráadásul az osztálytársak is átvették a pedagógusok attitűdjét, s Jóskának az osztálytársaihoz fűződő viszonya is nagyon megromlott.

Az első találkozáskor úgy tűnt, hogy a család hajlandó együttműködni az iskolával, de a legközelebbi hívásra már nem jöttek el. Az igazgatónő akkor azt mondta, hogy legszívesebben megválnának ettől a fiútól, de megvárják azt, hogy hátha sikerül itt a tanácsadón belül kapcsolatot kiépíteni és elérni, hogy a szülők jobban figyeljenek a gyerekre, többet törődjenek vele. A különben jófejű, értelmes fiú viselkedése lehetetlenné tette az osztályában a tanítást, az állandóan ő volt a napirenden, állandóan vele kellett foglalkozni.

Az iskola javasolta, hogy beszéljük meg a problémát közösen, jöjjenek össze a szülők, az osztályfőnök, az igazgatónő és én mint a nevelési tanácsadó munkatársa. Meg is állapodtunk egy időpontban, üzentek a fiúval az anyjának és az apjának is vidékre. A szülők nem jöttek el. A gyerek reggel még úgy indult el otthonról, hogy „az anyu majd jön”, de ő többet nem jelentkezett. Végül csak a hírért hallottuk, hogy Jóskát eltanácsolták az iskolából, és az apa megígérte, hogy magához veszi.

Nagyon sok Jóskához hasonló gyerek akad, aki a családi problémák miatt válik kezelhetetlenné az iskolában. S ha ilyenkor a szülők nem hajlandók az együttműködésre, az iskola még a szakember segítségével is tehetetlen.

S hogy milyen eredménnyel járhat az együttműködés, azt bizonyítja Erika története. A szakmunkástanuló kislány szülei jelezték, hogy lányukkal magatartási problémák vannak: csavarog, nem tanul, az iskolai eredményei igen rosszak.

Behívtam a szülőket egy beszélgetésre. Ahogyan ott ültünk hármásban, és a szülők elkezdtek beszélni, kénytelen voltam hol erre, hol arra kapni a fejemet, és egyszerűen nem is érttem, mit mondanak. Ekkor tettem fel a kérdést, hogy mindig így szoktak-e kommunikálni. Úgy tűnt, hogy olyan kommunikáció van a szülők között, amitől a gyerek is hozzám hasonlóan nem tudja, mit várnak tőle, nem tudja, hogy tulajdonképpen mitévő legyen.

Kiderült a továbbiakban az is, hogy az anyja depressziós, a pszichiátrián kezelik, az apja meg cukorbeteg, rosszullétei, rohamai vannak. Otthon rendkívül zaklatott a családi légkör. Erika nővére tanítóképzőbe jár, ő a mintagyerek, Erika pedig úgy érzi, hogy ő semmire sem jó. A helyzetet még áttekinthetlenebbé,

⁴ A két történetet *Rakitouszkiné Egedi Ilona* mesélte el.

bonyolultabbá teszi, hogy az apa az első férje volt az asszonynak, de egyszer már elváltak, és Erika egy másik házasságból született. Az a házasság azonban tönkre ment, és az anya ismét hozzámment az első férjéhez. Erika így nem az édesapjával él, s a nővére csak a féltestvére.

Ez a család sokáig járt hozzám, mire sikerült a belső kommunikációt olyan szintre hozni, hogy kimondódtak ezek a súlyos dolgok, és Erika meg tudta fogalmazni azt az érzését, hogy szerinte őt nem szereti az anyja. Az anyát megpróbáltam rávezetni arra, miként tudja jobban kimutatni a lányának, hogy szereti őt. A családban lassanként megváltozott a kommunikáció. Erika az adott tanév végén ugyan megbukott az iskolában, de a nyár végére teljesen kivirult. Választott magának egy másik szakmát, keresett magának új iskolát, új munkahelyet.

Esetmegoldó pályázat

A tanító, a tanár élete szüntelen kihívás, próbatétel. A legjobban kidolgozott, bevált óra is csődöt mondhat hirtelen a pedagógus fáradtságától, indiszponáltságától, egyetlen gyerek váratlan vagy éppen megszokott agressziójától, kialvatlanságtól, addig ismeretlen családi problémájától. Minden osztályban akadhat gyermek, aki a tanár réme, de segítségre szorul, létrejöhet egy problematikus helyzet. Ilyenkor sokat számít a tanár személyisége, talpraesettsége, empátiás készsége, hiszen ezekre a helyzetekre látszólag nincsenek szabványos megoldások. A tapasztalatok szerint a sikeresen megoldott szituációknak mégis van néhány, mások számára is hasznosítható, közös vonása.

A Mentálhigiénés Programiroda ahhoz szeretne tevékeny, folyamatos segítséget nyújtani, hogy a mások számára is hasznosítható jó megoldások nyilvánosságot kapjanak, közkinccsé váljanak. Ezért a lezajlott, első sikeres pályázati forduló után újra

pályázatot hirdetünk gyakorló pedagógusok számára sikeresen megoldott eseteket ismertető tanulmányokra.

Várjuk azokat a maximum 5 gépelt oldalas tanulmányokat, esetismertetéseket, amelyekben a sikeres megoldást az *empátia, a pozitív késztetés, a támogatás, a bizalom, az önbizalom növelése, a sikerhez segítés, a szeretet kulcsszavai*val írhatjuk le.

Beküldési határidő: 1996. november 30.

Kérjük, hogy a feladó pontos adatait (név, cím, iskola, telefonszám) a tanulmány mellett, egy külön lapon is közöljék.

A tíz legjobb tanulmányt 15 000 forintos pénzjutalommal díjazzuk, és a szerző egyetértése esetén megjelentetjük szaklapokban, illetve könyvben.

**Cím: Mentálhigiénés Programiroda
Gáspár Zsuzsa oktatási igazgató
1281 Budapest, 27. Pf.: 34.**